N:o 34.

Ank. till Riksd. Kansli den 29 Mars 1870, kl. 11 f. m.

Utlåtande, angående Riksgälds-kontorets förvaltning under den tid, som förflutit sedan början af 1869 års riksdag.

(R. A.)

Jemte det Stats-Utskottet, efter erhållna remisser å Riksdagens sistlidet år församlade Revisorers berättelse om verkställd granskning af Riksgälds-kontorets tillstånd och förvaltning, genomgått denna till trycket befordrade och bland Kamrarnes ledamöter utdelade berättelse samt tagit närmare kännedom om de omständigheter och förhållanden, hvilka föranledt särskilda yttranden eller framställningar af Revisorerne, har Utskottet, till följd af stadgandet i 39 § Riksdags-ordningen, granskat ej mindre de af Revisorerne omförmälda, än äfven de sedermera af Fullmäktige i nämnda Kontor vidtagna förvaltningsåtgärder, dervid Utskottet genomgått de protokoll, som hos Fullmäktige blifvit förda efter den 12 Augusti 1869, med hvilken dag Revisorernas protokollsläsning slutade, till och med den 20 sistlidne Januari, då Fullmäktige afgåfvo den berättelse till innevarande Riksdag, som finnes bifogad Stats-Utskottets Memorial N:o 1; och får Utskottet härmed afgifva yttrande öfver hvad Revisorerne i ett eller annat hänseende erinrat och föreslagit samt hvad vid den af Utskottet till sistnämnda tid fortsatta granskning af Riksgälds-kontorets förvaltning i öfrigt förekommit.

1:o.

Angående 1869 års lån.

(Rev.-ber. sid. 71, 72.)

Då Revisorerne uti sin berättelse, rörande berörda lån, anmält att de af dem lästa protokoller endast innehålla de förberedande åtgärder, som blifvit af Fullmäktige vidtagna för ifrågavarande upplånings verkställande, har Utskottet ansett sig böra i ett sammanhang taga kännedom om de i afseende på denna angelägenhet af Fullmäktige fattade beslut. Utskottet har dervid funnit, att, sedan Riksdagen, jemlikt 85 § uti det för Riksgälds-kontoret den 15 Maj sistlidet år utfärdade reglemente, bemyndigat Fullmäktige att upplåna ett belopp af högst 4 millioner Riksdaler mot obligationer, lydande å Svenskt mynt, ställda till innehafvaren att återbetalas å bestämda tider, hvilka borde i obligationerna angifvas, ej kortare än 5 år och ej längre än 10 år från obligationernas utgifningsdag samt Fullmäktige vid sin sammankomst den 20 i nämnda månad beslutat infordra Kommissariatets utlåtande om de åtgärder, som för verkställigheten deraf kunde vara erforderliga, så och efter det Kommissariatet den 27 i samma månad i ämnet afgifvit berörda utlåtande, hvilket påföljande sessionsdag den 3 Juni föredrogs och bordlades, förblef frågan hvilande intill den 15 derpå följande Juli, då det beslut fattades, att ett »provisionelt förslag till lydelse af obligationerna» genast skulle upprättas, hvarjemte dels Fullmäktiges sekreterare fick sig uppdraget att i samråd med vederbörande boktryckare föreslå erforderliga kontraktsbestämmelser angående obligationernas tryckning, dels åt Fullmäktiges lånedeputerade uppdrogs att undersöka om i Riksgälds-kontoret redan befintligt obegagnadt obligationspapper vore för ändamålet användbart. Från den 15 Juli till den 26 Augusti innehålla protokollen ingen upplysning om hvad i ärendet blifvit åtgjordt, hvaremot uti protokollet för sistnämnda dag finnes antecknadt att uppsatta förslag till obligationernas lydelse jemte proftryck af de föreslagna obligationerna under föregående sammankomster blifvit Fullmäktige underställda samt att åtskilliga vid bestämmandet af dessa obligationers lydelse och betalningsvilkor förekomna frågor jemväl blifvit diskuterade; hvarefter Fullmäktige nämnda dag till protokollet fattade hufvudsakligen följande beslut:

1:o att obligationerna, ställda till innehafvaren, skulle under den 30 September utfärdas å trenne valörer nemligen 5,000 Riksdaler, 1,000 Riksdaler och 100 Riksdaler, till ett sammanräknadt belopp af Fyra millioner Riksdaler Riksmynt, löpande med 5 procents årlig ränta, hvilken jemlikt åtföljande kuponer skulle halfårsvis liqvideras;

2:o att obligationerna skulle indelas i fyra serier, hvardera omfattande 1,000,000 Riksdaler, af hvilka serier en komme att förfalla den 30 September hvartdera året 1876, 1877, 1878 och 1879; samt

3:o att till Kongl. Maj:t skulle aflåtas underdånig skrifvelse, med begäran att Kongl. Maj:t täcktes under samma vilkor, som i afseende på 1867 års obligationer äro stadgade, tillåta att förfallna räntekuponer och obligationer tillhörande ifrågavarande lån må i landtränterierna inlösas och i allmänna skatteuppbörden emottagas, samt att räntekuponer, som förfalla den 30 Mars, finge i årets förenämnda dag skeende uppbörd emottagas.

Sedan Kongl. Maj:t derefter uti nådig skrifvelse af den 17 September bifallit berörda framställning rörande förfallna obligationers och kuponers inlösen, förekom lånefrågan ånyo vid Fullmäktiges följande sammankomst den 21 i sistnämnda månad, dervid pluraliteten bland Fullmäktige beslöt att köparen af ifrågavarande obligationer skulle få tillgodonjuta en viss kapitalrabatt, hvilken bestämdes:

för *Första seriens* obligationer, eller dem som förfalla den 30 September 1876, till 2 procent;

för *Andra seriens* obligationer, eller dem som förfalla den 30 September 1877, till $2^1/_4$ procent;

för *Tredje seriens* obligationer, eller dem som förfalla den 30 September 1878, till $2^1/_2$ procent; och

för *Fjerde seriens* obligationer, eller dem som förfalla den 30 September 1879, till $2^3/_4$ procent å obligationernas nominela belopp.

Med beräkning af den sålunda fastställda kapitalrabatten komme den effektiva räntan för hela lånebeloppet 4,000,000 Riksdaler att något öfverstiga $5^1/_3$ procent.

Bland de flera skäl för beviljandet af denna kapitalrabatt, hvilka i protokollet finnas uppgifna, anser sig Utskottet här böra i korthet anteckna de hufvudsakligaste, nemligen att vid föryttrandet så väl inom som utom landet af Riksgälds-kontorets i sednare tider utfärdade fem procents obligationer kapitalrabatt städse medgifvits; att, enligt utländska börsnoteringar, Riksgälds-kontorets fem procents obligationer af 1866 och 1868 fortfarande kunde köpas under deras nominela belopp; att ej allenast allmänna Hypotheksbankens, än äfven andra penningeförvaltande verks fem procents obligationer vid denna tid utbjödes med kapitalrabatt; att, då Riksgälds-kontoret, med inberäkning af kapitalrabatten å de i utländskt mynt upptagna lånen, för dessa lån betalde mer än fem procents ränta, det troligen skulle förefalla anmärkningsvärdt, om, genom förnekandet af all rabatt å de fem procents obligationer, som nu komma att i Svenskt mynt utfärdas, inhemska lånegifvare icke finge åtnjuta lika hög ränte-inkomst som utländingen för sina

åt Riksgälds-kontoret försträckta kapitaler; att, då kapital för närvarande kunde på ett för egaren förmånligare sätt förräntas medelst inköp af andra säkra och afsättliga obligationer och då enskilda bankerna godtgjorde en till 5 procent uppgående ränta för derstädes deponerade medel, och egarne alltså, under fortfarande bibehållen dispositionsrätt öfver desamma, kunde hos bankerna påräkna sagda ränteinkomst, det syntes tvifvelaktigt, att den upplåning Riksgälds-kontoret komme att företaga mot obligationer, som först efter en längre tids förlopp förfalla till betalning, skulle kunna ske till hela det erforderliga beloppet, så framt icke köparne tillerkändes någon förmån utöfver den förskrifna räntan; att, i fall det efter upplåningens företagande visade sig att de erbjudna vilkoren måste förändras, sådant skulle för Riksgälds-kontorets kredit vid framdeles förestående upplåningar blifva vida ofördelaktigare, än utgifvandet af den föga betydliga tillökningen i den årliga räntan; samt att för betäckandet af den brist i Riksgälds-kontorets disponibla tillgångar, som förorsakats genom de stora opåräknade utbetalningar Riksgälds-kontoret redan fått och ytterligare måste verkställa för att förstärka Statskontorets kassa, det vore särdeles vigtigt och angeläget att de nya fem procents obligationerna blefve så begärliga, att en snar afsättning af en betydligare del deraf kunde med sannolikhet emotses.

Å andra sidan anmärktes deremot af Fullmäktiges ordförande, att det utan tvifvel vore omöjligt, att med full säkerhet bestämma det lägsta pris, till hvilket penningar skulle kunna erhållas; att, om det varit en nödvändighet att inom en viss kortare tid sälja obligationer till hela det af Riksdagen fastställda beloppet, 4 millioner Riksdaler, hade en kapitalrabatt varit oundgänglig; att, då en sådan brådskande försäljning skulle vara högst ofördelaktig, Fullmäktige, ehuru lånets upptagande snart toge sin början, således måste bereda andra utvägar för betäckande af de ganska betydliga utbetalningar, som till följd af Statskontorets reqvisitioner förestode; att, då sannolikt vore att Statskontoret kunde snart återgälda en del af de medel Riksgälds-kontoret måste förskjuta, i sådant fall endast en mindre del af de inflytande lånemedlen blefve under år 1869 för Riksgälds-kontoret behöflig; att under sådana omständigheter borde tagas under öfvervägande, huruvida icke anledningar förefunnos, att en ymnigare tillgång på ledigt kapital inom loppet af några månader skulle uppstå, i hvilket hänseende årets mer än vanligt rika skörd syntes icke kunna blifva utan inflytande; att denna skörd väl icke kunde ersätta jordbrukaren de förluster, som han under de närmast förflutna åren lidit, men dock bereda honom tillfälle att minska sin skuld, utan att de penningar, hvilka derigenom blefvo lediga, lika hastigt kunde användas af den öfriga industrien, som fordrade längre tid att åter utvidga sin aftynande verksamhet; att följden häraf sannolikt blefve en nedsättning

af den utaf bankerna i allmänhet till fem procent bestämda räntan för depositioner på längre tid; och att dermed utsigt vore för Riksgälds-kontoret öppnad att till nämnda ränta erhålla penningar för sina obligationer, hvilka, förfallande på viss dag, alltid måste blifva lätt säljbara och derföre begärliga värdepapper. Förutom Riksgälds-kontorets egen vinst hade det för landet i dess helhet varit en stor fördel om Kontoret lyckats göra det ifrågavarande lånet till fem procents ränta. Om deremot icke hela det erforderliga beloppet kunnat till detta pris erhållas, skulle visserligen det misslyckade försöket medfört någon olägenhet, dock icke af någon väsendtligare vigt. Ett större amorteringslån, som af en kreditanstalt öfvertages, måste visserligen genast finna afsättning eller ock betraktas såsom misslyckadt; men annorlunda vore förhållandet med de obligationer Riksgälds-kontoret till ett ringa belopp under hand försäljer. Skulle ej dessa till ursprungligen bestämdt pris finna tillräckligt snabb afsättning, kunde sedermera, under mer än en form, kapitalrabatt medgifvas, utan att Kontorets kredit derigenom lede, då priset på penningen, såsom på allt annat, vore beroende af tillgång och efterfrågan och Riksgälds-kontoret ej mindre, än hvar och en annan låntagare, måste vara underkastadt denna lag, helst då fråga vore om ett lån, som endast succesive upptages.

Uti dessa af Fullmäktiges ordförande uttalade åsigter förenade sig jemväl vice ordföranden, med tillägg att han ansåge tillfället kunnat begagnas, för att till fördel för Riksgälds-kontoret samt uti jordbrukets och industriens intresse söka verka till räntefotens återförande inom en tillförene vanligen lägre begränsning, derigenom att de ifrågavarande obligationerna blefvo utbjudna till en början utan sådan förhöjning i den förskrifna femprocentsräntan, som innefattas i särskildt medgifvet kapitalafdrag; ett försök, som, enligt hans åsigt, utan tvifvel skulle egt giltig förklaring och grund uti de för landet gynnsamma förhållanden, under hvilka det vidtagits.

Efter att på ofvannämnda sätt hafva bestämt lånevilkoren blef kungörelse om lånets upptagande den 23 sistlidne September utfärdad, hvarefter obligationernas försäljning oafbrutet fortgick så, att alla disponibla obligationer af första och fjerde serierna voro sålda den 4 derpåföljande November samt att obligationerna för återstående delen af lånet voro öfvertagna den 9 December, eller inom en tid af omkring 2½ månader från den dag kungörelsen om lånets upptagande utfärdades.

För det ifrågavarande lånet äro utgifna:

114	obligationer	å	5,000	Riksdaler,
400	»	å	1,000	»
300	»	å	100	»

eller tillhopa 814 obligationer utaf hvarje serie. Efter afdrag af den bestämda rabatten ..... R:dr 95,000: —
har för samtliga obligationerna influtit i kapital ..... » 3,905,000: —
så att, med afräkning af beviljade provisioner och öfriga omkostnader ..... » 12,799: 34.

inkomsten utgjort R:mt R:dr 3,892,200: 66.

motsvarande 97,3 procent af nominela beloppet.

2:o.

Angående utbetalda arfvoden för biträde åt Låne-deputerade.

(Rev. ber. sidd. 81 och 82. Fullmäktiges utlåtande sid. 121, 122.)

Efter meddelad uppgift å Riksgälds-kontorets förvaltningskostnader under revisionsåret, hafva Revisorerne (sid. 81 i den tryckta berättelsen) anfört, att de fästat sin uppmärksamhet vid de arfvoden, som på grund af 110 § i 1868 års reglemente blifvit tillerkända en del tjenstemän i Riksgälds-kontoret för biträde åt lånedeputerade. Då, enligt hvad i åberopade § stadgades, tjenstemän, som kommit i åtnjutande af den högre aflöningen inom första eller den efter flerårig tjenstgöring medgifna löneförhöjningen inom andra och tredje tjenstegraderna, icke finge tilläggas särskildt arfvode för biträde åt bemälde deputerade och då, efter Revisorernas åsigt, genom meddelandet af detta stadgande, den grundsats velat göras gällande, att det ålåge tjenstemän, hvilka för sina befattningar uppbure »en viss högre löneförmån», att utan särskilda arfvoden förrätta de göromål, som tillhöra det verk, der de äro anställde; hade det synts Revisorerne anmärkningsvärdt, att, fastän sålunda föreskrifvits, det inga särskilda arfvoden för biträde åt deputerade finge tilläggas dem, som inom de tre första lönegraderna åtnjöte förhöjda löner, sådana arfvoden likväl blifvit af Fullmäktige tilldelade de till fjerde lönegraden hörande, eller de högst aflönade tjenstemännen. Enligt Revisorernes uppfattning af stadgandet, att deputerade egde antaga nödiga biträden, och att lämpliga arfvoden för dessa biträden finge af Fullmäktige vid hvarje års slut beviljas, men att sådana arfvoden likväl ej skulle få tilläggas tjenstemän, som uppnått en viss högre lönegrad, ville det således synas som beviljandet af dylika arfvoden endast varit medgifvet för det fall, att deputerade i sina särskilda bestyr behöft använda nödiga biträden utom Riksgälds-kontoret, eller bland derstädes lägst aflönade tjenstemän. Revisorerne hafva dock härvid tillagt den upplysning, att den uti ofvanberörda § föreskrifna inskränkning i Fullmäktiges rättighet att bevilja ifrågavarande arfvoden uteslutits ur det vid sednaste riksdag för Riksgälds-kontoret utfärdade och derefter gällande reglemente.

Med anledning af detta yttrande hafva Fullmäktige erinrat, att det af Revisorerne åberopade stadgandet i 110 § af det för Riksgälds-kontoret år 1868 utfärdade reglemente meddelades såsom en följd af och i omedelbart sammanhang med den åt vissa Kontorets tjenstemän, under 1862—1863 års riksdag, beviljade löneförhöjning, och således lika litet afsåg, som det genom sin ordalydelse kunnat erhålla tillämpning på tjenstemän i annan lönegrad än den, för hvilken en ökad aflöning då blef beslutad. Under hela den tid, som sedan dess förflutit, hade också arfvoden blifvit af Fullmäktige tilldelade tjenstemän i fjerde lönegraden, hvilka de för bestyren med statslånen bland Fullmäktige utsedde deputerade funnit sig föranlåtne att till sitt hufvudsakligaste biträde använda, utan att sådant af Riksdagen eller förutvarande Revisorer ansetts mot gällande föreskrifter stridande; och vore det, för en skyndsam och noggrann behandling af de vigtiga ärenden, som äro bemälde deputerade anförtrodda, framdeles såsom hittills nödigt, att de Riksgälds-kontorets tjenstemän, hvilka egde största insigt och erfarenhet, dervid utgjorde deputerades biträden. I sådant fall fordrade också billigheten att någon lämplig vedergällning för ett bestyr, som ursprungligen icke varit med deras tjenster förenadt, komme dem till godo; hvaremot det väl kunde dragas i tvifvel, huruvida det numera vore lämpligt, att denna vedergällning utginge under formen af tillfälliga, af Fullmäktige bestämda arfvoden, — en fråga, hvarom Fullmäktige dock funno sig icke vid detta tillfälle hafva att sig yttra.

Stats-Utskottet har visserligen för sin del funnit hvad Fullmäktige sålunda anfört ådagalägga, att Fullmäktige vid de ifrågavarande arfvodenas utbetalande icke öfverskridit den genom 110 § af det för Riksgälds-kontoret år 1868 utfärdade reglemente Fullmäktige uttryckligen lemnade rättighet att vid hvarje års slut tilldela lämpliga arfvoden åt dem bland Riksgälds-kontorets tjenstemän, hvilka biträdt lånedeputerade, helst Fullmäktige under nämnda år ställt sig till noggrann efterrättelse den i samma § jemväl meddelade föreskrift att sådant arfvode icke må tilldelas tjensteman, som kommit i åtnjutande af den högre aflöningen i första (lägsta) graden eller af löneförhöjning till följd af femårig eller tioårig tjenstgöring inom andra och tredje tjenstegraderna. Men då Revisorerna synas förbisett anledningen till detta stadgande och på sådan grund uttryckt sitt ogillande deraf att dylika arfvoden blifvit tillerkände tjenstemän i högsta lönegraden, torde Utskottet böra här i korthet erinra om tillkomsten af det ifrågavarande stadgandet.

Redan uti det vid slutet af 1856—1858 års riksdag för Riksgäldskontoret utfärdade reglemente (§ 229) förekom den föreskrift att lånedeputerade egde antaga nödiga biträden, för hvilkas godtgörande lämpliga

arfvoden finge af Fullmäktige, efter hvarje års förlopp, beviljas. Hvarken uti denna § eller den motsvarande § i 1860 års reglemente förekommer någon inskränkning i afseende på rättigheten för Fullmäktige att tilldela dylika arfvoden åt alla dem, som biträdt deputerade. Men vid 1862 och 1863 års riksdag, då fråga uppstod om löneförbättring åt tjenstemännen i de tre lägsta tjenstegraderna, blef, i enlighet med Stats-Utskottets hemställan i dess Memorial N:o 223 (sidd. 2—7), en löneförbättring beviljad åt tjenstemännen i de tre lägsta tjenstegraderna på det sätt, att de tre äldste i första (lägsta) tjenstegraden hvardera erhöllo 500 Riksdalers lönetillökning, samt att hvarje tjensteman i andra och tredje tjenstegraderna skulle erhålla en tillökning af 500 Riksdaler, sedan han tjenat i graden i 5 år samt en tillökning af ytterligaro 500 Riksdaler när han inom graden tjenat i 10 år. I sammanhang med sin hemställan om denna löneförhöjning yttrade Utskottet (sid. 6) att ehuruväl ordalydelsen af stadgandet om arfvodena till låne-deputerades biträden antydde, »att till dessa biträden »kunna utses såväl Riksgälds-kontorets tjenstemän, som personer utom ver»ket, har dock Utskottet ansett den inskränkning i afseende på rättigheten »att derför uppbära särskildt arfvode böra stadgas, att den tjensteman, som »kommer i åtnjutande af den högre aflöningen i första tjenstegraden eller »af löneförhöjning till följd af fem- eller tioårig tjenstgöring inom andra »och tredje tjenstegraderna, icke må uppbära särskildt arfvode för det bi»träde, som bemälde deputerade af honom kunna erhålla».

Härvid torde böra erinras att tjenstemännen i fjerde eller högsta lönegraden hvarken vid 1862—1863 års riksdag eller sedermera kommit i åtnjutande af någon löneförhöjning; och då följaktligen något så beskaffadt skäl, som det hvilket föranledt nämnda inskränkning i afseende på arfvodena till en del tjenstemän i de tre första tjenstegraderna icke förefinnes i afseende på fjerde gradens tjenstemän, synes det vara klart att Fullmäktige i detta hänseende icke öfverskridit sin befogenhet.

Som likväl Fullmäktige i sin förklaring antydt att det kunde dragas i tvifvel, huruvida numera vore tjenligt att denna vedergällning utginge under formen af tillfälliga, utaf Fullmäktige bestämda arfvoden, skall Utskottet, efter närmare utredning af frågan om lämpligaste sättet för anvisandet af ifrågavararande vedergällning, derom till Riksdagen afgifva särskildt yttrande.

På grund af hvad sålunda förekommit, anser sig Utskottet böra hemställa,

att hvad Revisorerne i ofvanberörda hänseende anfört nu icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

3:o.

3:o.

Angående statsbidraget för rensnings- och kanaliserings-arbeten i Lule elf.

(Rev. ber. sid. 88—92. Fullmäktiges utlåtande sid. 122, 123.)

Efter att hafva uti sin berättelse (sid. 89—92) redogjort för hvad som i Fullmäktiges af Revisorerne granskade protokoller förekommer i fråga om åtgärder för återbekommande af det hos Riksgälds-kontoret lyftade beloppet utaf anslaget för rensnings- och kanaliseringsarbeten i Lule elf, hafva Revisorerne rörande behandlingen af detta ärende yttrat, att då ett rådfrågande af någon i Engelsk lagkunskap erfaren person uteblifvit, och Fullmäktige således icke erhållit så beskaffade upplysningar, som deras framställning till Statsministern för utrikes ärendena åsyftat, och då Revisorerne förmena att, till följd häraf, tillförlitlig ledning saknats för bedömande af de åtgärder, hvilka på grund af dessa upplysningar, derest de erhållits, hade varit att vidtaga, det enligt Revisorernes åsigt varit önskvärdt, att Fullmäktige funnit sig föranlåtne att, mot godtgörelse å Riksgälds-kontorets sida, förskaffa sig ett juridiskt biträde i förevarande hänseende.

Förutom det svar, som i anledning häraf blifvit af Fullmäktige meddeladt uti deras öfver revisionsberättelsen afgifna utlåtande (sid. 122, 123), hafva Fullmäktige uti en till Utskottet den 28 sistlidne Februari ankommen skrifvelse hufvudsakligen anfört, att den del af ifrågavarande anslag, som bolaget »The Gellivara Company limited», enligt Kongl. Brefvet den 11 Oktober 1864, utbekommit, utgjorde 500,000 Riksdaler, deraf 200,000 Riksdaler lyftats i Februari och 300,000 Riksdaler i Juni 1865;

att bemälda bolag genom kontrakt med Kongl. Maj:t och Kronan förbundit sig att, i händelse, utan medgifvet nådigt anstånd, arbetena icke inom derför föreskrifven tid blefve fullbordade eller kontraktet icke fullgjordes, till Riksgälds-kontoret, inom den tid Kongl. Maj:t bestämde, återbetala hvad af statsanslaget blifvit lyftadt;

att enligt berörda kontrakt arbetet för Lule elfs kanalisering skulle fullbordas inom den 1 Oktober 1867 och jernvägsanläggningen emellan Gellivara malmfält och Lule elf inom den 1 Oktober 1869, hvilka sålunda bestämda arbetstider dock blifvit af Kongl. Maj:t förlängda, för kanaliseringsarbetena till den 31 December 1868 och för jernvägsanläggningens fullbordande till den 31 December 1870;

att sedan ifrågavarande arbeten redan i Juli 1866 upphört att vidare fullföljas och bolaget blifvit försatt i konkurstillstånd, Fullmäktige ingått

till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan att Kongl. Maj:t, i enlighet med kontraktets stadgande, täcktes bestämma den tid, inom hvilket det af bolaget lyftade belopp borde till Riksgälds-kontoret återbetalas; samt

att Kongl. Maj:t å denna framställning under den 13 Februari sistlidet år lemnat det svar, att Kongl. Maj:t, vid det förhållande att ofvanbemälda bolag afträdt sina tillgångar till konkurs, fann särskild bestämmelse för återbetalningsskyldighetens fullgörande icke vara erforderlig.

Till följd af hvad Kongl. Maj:t sålunda förklarat och i Riksgäldskontorets reglemente stadgades rörande återbetalandet af utbekomna anslag till icke fullbordade arbetsföretag, hade Fullmäktige ansett sig böra ofördröjligen gå i författning om de åtgärder, som å Riksgälds-kontorets sida lagligen kunde vidtagas för det utbetalda och förverkade statsbidragets återbekommande. I fråga om beskaffenheten af dessa åtgärder förekomme likväl, utom den redan uppgifna omständigheten att det bolag, af hvilket det uppburna betydliga anslagsbeloppet skulle till Riksgälds-kontoret återbetalas, var försatt i konkurstillstånd, de särskilda förhållanden: att samma bolag var bildadt utom riket och att, hvad den föreskrifna säkerheten för fullgörandet af kontrakterna om dylika med allmänna medel understödda arbetsföretag beträffade, 11 § af det med bolaget »The Gellivara Company limited» afslutade kontrakt, i öfverensstämmelse med förklarandet i Kongl. Brefvet den 11 Oktober 1864, innehöll: att »enär bolaget — som redan erhållit Kongl. Maj:ts nå»diga tillstånd att besitta de med Gellivara malmfält förenade betydliga »jordegendomar — är med sitt tecknade belopp, Nio millioner Riksdaler, »ansvarigt för uppfyllandet af alla utaf detsamma åtagna förbindelser, så »har Kongl. Maj:t i nåder ansett, att bolagets genom dess lagligen befull»mäktigade ombud gjorda åtaganden och utfästelser innebära den säkerhet, »som Rikets Ständer funnit nödig, dels för att kanaliseringsarbetenas utfö»rande skall komma att ske i förening med anläggning af jernväg emellan »Lule elf och Gellivara, dels ock för dessa arbetens framtida underhåll »samt för fullgörandet af detta kontrakt och återbäring af lyftade stats»medel, ifall emot kontraktet skulle brytas.» Med afseende å ej mindre dessa nu anförda förhållanden, än betydligheten af det fordringsanspråk som skulle å Statens vägnar utkräfvas hos merbemälda bolag eller delegarne deruti, hade Fullmäktige funnit sig ega anledning att, innan de meddelade sina föreskrifter angående förfaringssättet härvid, vända sig till Riksdagens Justitie-ombudsman, med begäran, att han, efter tagen kännedom om innehållet af de handlingar, som Riksgälds-kontoret rörande detta ärende fått mottaga, måtte för Fullmäktige tillkännagifva sin åsigt om de åtgärder, som i öfverensstämmelse med gällande lagar och författningar

borde af Riksgälds-kontoret vidtagas emot bolaget eller dess styrelse och vederbörande aktieegare, för att återbekomma de medel, som bolaget fått hos Riksgälds-kontoret lyfta och numera, enligt dervid gjordt förbehåll samt afgifven förbindelse, vore skyldigt återbära. Det således begärda yttrandet af Justitie-ombudsmannen hade Fullmäktige fått mottaga uti en den 22 Mars sistlidet år till Fullmäktiges ordförande aflåten skrifvelse, hvilken hufvudsakligen innehöll: att Justitie-ombudsmannen funnit de honom meddelade handlingar, som rörde ifrågavarande ärende, åtminstone för det dåvarande icke gifva anledning till annat förfarande å Riksgälds-kontorets sida, än att å sammanträde med bolagets borgenärer påyrka, det sysslomännen i konkursen måtte på grund af konkurslagens 46 § skyndsammast vidtaga lämpliga åtgärder för att af aktieegarne indrifva hvad å det tecknade aktiebeloppet ännu icke blifvit inbetaldt. Hvad åter beträffade den väckta frågan om Riksgälds-kontoret skulle framför andra borgenärer kunna, utan hinder af den inträffade konkursen och utan afvaktan af utredningen deraf, vända sig med sina anspråk emot aktieegarne, hade Justitie-ombudsmannen hvarken i de företedda handlingarne eller i gällande lag funnit någon befogenhet dertill. I öfverensstämmelse med detta yttrande och Fullmäktiges genast efter dess erhållande fattade beslut, hade den dessförinnan vid Luleå Rådhusrätt reservationsvis verkställda bevakningen af merberörda fordran blifvit fullföljd, samt Rättens ombudsman i konkursen anmanats tillhålla sysslomännen att, såvida de icke redan derom gått i författning, skyndsammast vidtaga lämpliga åtgärder för att hvad vid konkursens början ännu icke vore inbetaldt å det tecknade aktiekapitalet måtte hos aktieegarne vara utkräfdt; och emot den sålunda å Riksgälds-kontorets vägnar skedda bevakningen hade någon anmärkning vid konkursdomstolen icke förekommit.

Jemte de af Fullmäktige sålunda fattade beslut, hade Fullmäktige hos Statsministern för utrikes ärendena anhållit, att genom Svenska Beskickningens i London bemedling få följande frågor besvarade, nemligen: *om* bolaget »The Gellivara Company limited» hade i England gjort cession eller ackord med sina kreditorer och i sistnämnda fall om vilkoren för detta ackord; *om* Engelska aktieegarne inbetalt allt, hvartill de genom aktieteckningen sig förbundit; samt *om*, derest detta icke vore förhållandet, Svenska statsverket kunde i afseende på dess fordran vända sig till det Engelska bolaget eller de enskilda aktieegarne för utbekommande af så stort belopp, som å aktierna vore obetaldt. Till besvarande af dessa frågor hade Svenska Ministern i London, uti en den 21 April sistlidet år till Utrikes-statsministern aflåten och i Riksdagens sednast församlade Revisorers berättelse om Riksgälds-kontoret (sid. 91 och 92) intagen skrifvelse

meddelat åtskilliga upplysningar, hvilka hufvudsakligen innehöllo: att bolaget för Gellivaragrufvornas bedrifvande bildats på grund af uppgifter, som lemnades utaf tvänne till London ankomne Svenske män och af generalkonsulatet bestyrktes; — att utaf aktierna i detta bolag, hvilkas antal utgjorde 10,000 stycken och hvilka lydde å 50 Pund Sterling hvardera eller å tillsammans 500,000 £, tecknades 7,500 af bemälde tvänne Svenskar; — att teckningslistan öfver de öfriga 2,500 aktierna upptager några Svenska samt flera Engelska namn, hvilka sednare tillhörde särdeles aktningsvärda handelsfirmor; — att sedan öfverenskommelsen om ifrågavarande kommunikationsarbetens utförande afslutats med Svenska statsverket och statsanslag dertill blifvit beviljadt samt ett belopp af 5 £ per aktie erlagdt, inställde de tvänne största Svenska aktieegarne sina betalningar; — att bolaget till följd häraf fann sig nära sin undergång, och fråga hade uppstått om det skulle göra cession; — att sådant likväl förekoms derigenom att det lyckades direktionen förmå de Engelska kreditorerna att ingå uti ett nybildadt bolag och att utbyta sina fordringsförbindelser mot aktier, dervid dessas belopp nedsattes från 50 till 10 £; hvadan, i stället för hvarje gammal aktie fem nya utfärdades, och emedan under tiden å de gamla aktierna 20 £ blifvit inbetalda, erhöllo aktieegarne, emot återställande af direktionens förbindelse, 2 till fullo betalda och 3 obetalda aktier; — att, sedan denna transaktion egt rum, hade omkring 3 £ erlagts å de nya aktierna eller ett sammanlagdt belopp af 22,500 £, som mestadels blifvit remitteradt till Sverige (enligt Svenska ministerns skrifvelse bifogad aktielista utgjorde de tecknade aktiernas antal 17,077 stycken och aktiekapitalets hela belopp således 170,770 £); — att då något bemyndigande i afseende på rådfrågande af ett juridiskt biträde icke meddelats, hade Svenska ministern ansett sig icke kunna göra detta på eget ansvar; — att enligt hans förmening kunde Svenska staten visserligen, för utbekommande af det å aktierna tecknade beloppet vända sig till Engelska bolaget eller de enskilda aktieegarne; men att ett sådant tillvägagående skulle ej kunna hafva annat än högst otillfredsställande följder, enär alla juridiska åtgärder i England vore dyra, och ett sådant liqvideringssätt syntes, utan bolagets försättande i cessionstillstånd, icke vara möjligt; och att Svenska statens anseende på Londons börs skulle härigenom komma att lida en förlust, den der icke motvägdes af den inbetalningssumma, som möjligen kunde frampressas.

Såsom Fullmäktige uti sitt angående revisionsberättelsen till Riksdagen afgifna utlåtande anmält, hade, i anledning af Svenska fordringsegares framställda yrkande, att styrelsen för Gellivara Company limited måtte åläggas uppgifva bolagets vid dess hufvudkontor i London bokförda

tillgångar och skulder, Luleå Rådhusrätt, genom ett redan den 20 April 1868 meddeladt och sedermera hos Svea Hofrätt öfverklagadt, men icke ändradt utslag, förklarat: att då bolagets direktion utgjordes af Engelska i London bosatta undersåter och bolaget vore grundadt enligt Engelsk lag, samt ett af Rådhusrätten uti ifrågakomna hänseende meddeladt beslut ej kunde enligt Svenska lagar mot direktionen verkställas, fann Rådhusrätten sig icke kunna förordna om förpligtande för direktionen eller dess ordförande att afgifva och med ed fästa de äskade uppgifterna, utan hänvisade borgenärerna i konkursen att för den händelse direktionen fortfarande vägrade att afgifva och på sådant sätt bekräfta ifrågavarande tillägg till bouppteckningen, dertill söka enligt Engelsk lag förpligta direktionen.

I betraktande af de underrättelser och upplysningar Fullmäktige sålunda förskaffat sig i fråga om vidtagande från Riksgälds-kontorets sida af erforderliga och i England lagliga åtgärder för att af bolaget »The Gellivara Company limited» eller dess styrelse och delegare återbekomma det till detta bolag utbetalda belopp utaf det statsanslag, som beviljats bolaget för deremot åtagna, men icke utförda arbeten, hade Fullmäktige funnit ur flera synpunkter afsevärda betänkligheter förekomma emot anställande vid vederbörlig Engelsk domstol af en i sådant ändamål nödvändig rättegång, hvilken, efter hvad med säkerhet vore att motse, komme att för Svenska statsverket medföra högst betydlig kostnad, men hvars utgång, likasom de fördelar, som derigenom kunde för statsverket beredas, syntes särdeles tvifvelaktiga. Vid nu antydda förhållanden, och med afseende på förevarande frågas synnerliga vigt, hade Fullmäktige ansett sig böra till Stats-Utskottets eller Riksdagens pröfning hemställa, huruvida sådana åtgärder borde vidtagas, som, efter det alla för ändamålet nödiga handlingar blifvit anskaffade, funnos erforderliga, för att den lyftade och till återbetalning förfallna andelen af ifrågavarande statsanslag må utsökas hos styrelsen för bolaget »The Gellivara Company limited» eller hos bolagets såväl utländska som Svenska delegare.

Härvid hafva Fullmäktige angående ofvanbemälda bolags till dess fordringsegare afträdda tillgångar i Sverige upplysningsvis tillagt följande underrättelser:

Enligt hvad Fullmäktige i sitt revisionsberättelsen bifogade yttrande redan upplyst, blefvo bolagets konkursmassas fasta egendomar inom Norrbottens län vid derå i sistlidne November månad anställd ytterligare auktion inropade af ett nytt bolag med benämning »The new Gellivara Company limited» för en summa af 775,000 R:dr; men huruvida denna auktionsförrättning och den dervid skedda egendomsförsäljningen, hvilken förmodades komma att öfverklagas, vunnit laga bestånd, derom saknade Riksgälds-kon-

toret ännu kännedom. En konkursmassan tillhörig stadsegendom hade blifvit försåld för 12,000 R:dr. Försäljningssumman för den före medlet af nästlidne December månad föryttrade lösegendomen hade uppgått till 67,089 R:dr. Utaf de i bolagets konkurs bevakade fordringar, som skola öfverstiga 3,400,000 R:dr, hade förmånsrätt, på grund af erhållna inteckningar, genom konkursdomstolen tillerkänts ett fordringsbelopp af omkring 868,000 R:dr och hade dessutom andra fordringar å tillsammans omkring 101,000 R:dr förklarats vara prioriterade.

Ehuru Stats-Utskottet, lika med Fullmäktige, anser att ur flera synpunkter afsevärda betänkligheter i sakens närvarande skick förekomma mot anställandet vid vederbörlig Engelsk domstol af en rättegång för att af »The Gellivara Company limited» eller dess styrelse och delegare utbekomma den lyftade och till återbetalning förfallna andelen af ifrågavarande statsanslag, har det dock synts Utskottet anmärkningsvärdt, att då Fullmäktige, genom Herr Statsministern för utrikes ärendena, begärt upplysning huruvida Svenska statsverket kunde i afseende på dess fordran vända sig till det Engelska bolaget eller de enskilda aktieegarne för utbekommande af så stort belopp, som å aktierna vore obetaldt, Sveriges minister i England, enligt hvad han sjelf uppgifver, icke erhållit bemyndigande att söka råd af ett juridiskt biträde, samt i följd deraf icke heller ansett sig på eget ansvar kunna begära ett sådant råd, utan i sitt svar på den framställda frågan endast yttrat sina egna åsigter i ämnet. Utskottet har väl ingen kännedom om beloppet af den utgift, som tilläfventyrs kunde varit erforderlig för anlitandet af ett Engelskt juridiskt biträde vid sakens utredande, men Utskottet föreställer sig dock att något klander destomindre kunnat drabba vederbörande, om nödiga medel för sådant ändamål blifvit använda, som det säkerligen för Svenska Statens anseende och kredit varit väl behöfligt att frågan om dess ställning till »The Gellivara Company limited» blifvit af Engelska jurister utredd och bedömd, på det att genom en sådan utredning, hvilken sedermera kunnat offentliggöras, måtte klarligen kunna ådagaläggas huruledes Svenska Staten på ett i alla hänseenden kontraktsenligt och redbart sätt fullgjort sina förbindelser till det ifrågavarande bolaget, hvilket deremot å sin sida ingalunda uppfyllt hvad detsamma sig åtagit. Då Utskottet alltså finner sig böra instämma i den af Revisorerne uttalade åsigt, att det varit önskvärdt om Fullmäktige funnit sig föranlåtna att, mot godtgörelse å Riksgälds-kontorets sida, förskaffa sig ett juridiskt biträde i ofvannämnda hänseende, anser sig Utskottet jemväl ega giltigt skäl till den hemställan,

att Riksdagen måtte uppdraga åt Fullmäktige i Riksgälds-kontoret att, genom Kongl. Utrikes-departementets bemedling, låta

anmoda någon ansedd och opartisk samt för sakens bedömande fullt lämplig Engelsk jurist, att afgifva sitt yttrande, om och hvilka åtgärder från Svenska Statens sida kunna vidtagas för att förmå nämnda bolag eller dess styrelse och delegare att fullgöra sina mot Staten åtagna förbindelser.

4:o.

Angående lånet till Dalslands kanal-aktiebolag.

(Rev. ber. sidd. 94, 95. Fullmäktiges Utlåtande sid. 123).

Med anmälan att Dalslands kanal-aktiebolags styrelse i början af sistlidne November månad med 10,473 R:dr 60 öre till Riksgälds-kontoret inbetalt det återstående beloppet af 1868 års ränta å lånet för öppnandet af segelled mellan sjöarne Wenern och Stora Lee, så att denna, (på sid. 94 i revisionsberättelsen omförmälda) ränteskuld numera blifvit till fullo liqviderad, hafva Fullmäktige uti sitt utlåtande (sid. 123) anmält, att hvad beträffade den bemälda kanalbolag för samma år, såsom revisionsberättelsen innehåller, jemväl affordrade kapitalafbetalning, bolagets styrelse, under åberopande af de vid 1865 och 1866 års riksdag för sagda lån förändrade betalningsvilkor och lydelsen af den sistnämnda år för detsamma afgifna nya förbindelse, ansett amorteringen af lånet icke böra vidtaga förrän från och med år 1869; och hafva Fullmäktige, i anseende till de, rörande betalningsskyldigheten för ifrågavarande lån, uti 93 och 143 §§ af 1866 års reglemente för Riksgälds-kontoret meddelade, med hvarandra icke öfverensstämmande stadganden, funnit sig föranlåtna att, innan några vidare åtgärder för utbekommandet af amorteringsbeloppet från Riksgälds-kontorets sida vidtagas, hos Riksdagen anhålla om förklaring huru de föreskrifna betalningsvilkoren för detta lån skola rätteligen tydas.

Då Stats-Utskottet, som under den 14 sistlidne Februari från Fullmäktige fått emottaga skriftlig framställning rörande berörda förklaring, skall deröfver till Riksdagen inkomma med särskildt yttrande, anser sig Utskottet nu böra hemställa,

att Riksdagen måtte förklara Revisorernes ofvanberörda anmälan för närvarande icke till någon åtgärd föranleda.

5:o.

Angående bevillningen för ett af aflidne Brukspatronen Olof Lennartsson upprättadt testamente.

(Rev. ber. sid. 99. Fullmäktiges Utlåtande sid. 123).

Angående förhållandet med det af Revisorerne (sid. 99) omnämnda testamentsbevillningsmål hafva Fullmäktige uti sitt utlåtande upplyst att, såsom Revisorerne anfört, ifrågavarande mål rörde bevillningen för de testamenten, som upprättats af Bruksegaren Olof Lennartsson senior, efter hvilken bouppteckning redan i Mars 1817 förrättades; att, enligt en, för bestämmande af testamentsbevillningens belopp, år 1838 till Riksgäldskontoret insänd utredning, de legater, som på grund af sagda testamenten utgått, skola öfverstigit vederbörandes lagliga arfsrätt med den i testamentsbevillningsrapporterna upptagna summa, 10,381 Riksdaler 14 skillingar banko; att sedan Kommissariatet uti en i November 1836 till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Wermlands län aflåten skrifvelse yrkat, att förhållandet med bevillningen för berörda testamenten måtte utredas och dåvarande Landskamereraren i nämnda län afgifvit förklaring i ämnet, Kommissariatet, genom skrifvelse af den 29 Oktober 1838, förnyat sitt yrkande om detta måls slutliga afgörande; att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i slutet af samma år härå meddelat det svar, att sedan de invecklade skyldskapsförhållandena blifvit någorlunda utredda, hade en tid af 3 månader förelagts testamentstagarne för afgifvandet af deras förklaring öfver den uppgjorda bevillningsutredningen, efter hvilken tid Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ansåge sig komma i tillfälle att i öfverensstämmelse med Kammarrättens återförvisningsutslag lagligen pröfva och afgöra detta mål; men att, såvidt af de årliga testamentsbevillningsrapporterna kunnat inhemtas, sedermera icke någon vidare åtgärd dermed vidtagits; hvarföre Kommissariatet uti nyligen aflåten skrifvelse begärt, att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande måtte meddela underrättelse om det skick, hvaruti denna bevillningsfråga för närvarande befunne sig och om orsakerna till det långa dröjsmålet med densammas afgörande, samt ofördröjligen vidtaga sådana åtgärder, att ifrågavarande mål icke behöfde längre balanseras i de årliga bevillningsrapporterna.

Då, enligt hvad sålunda blifvit upplyst, all anledning är för handen att åtgärder ofördröjligen varda af Konungens Befallningshafvande vidtagna, hvarigenom ifrågavarande bevillningsärende kan blifva i författningsenlig ordning utredt och afslutadt, så att detsamma icke vidare behöfver i räkenskaperna

kenskaperna balanseras samt Fullmäktige icke lära underlåta tillse att detta ändamål, så fort ske kan, vinnes, torde

den af Revisorerne i ofvanberörda hänseende gjorda anmälan icke påkalla någon särskild åtgärd från Riksdagens sida.

6:o.

Angående decharge för Riksgälds-kontorets styrelse och förvaltning.

Då Stats-Utskottet vid den nu verkställda granskningen af Riksgäldskontorets styrelse och förvaltning funnit Fullmäktige i nämnda Kontor hafva med nit och omsorg uppfyllt sitt vigtiga och ansvarsfulla kall, tillstyrker Utskottet,

att Fullmäktige må tillerkännas full decharge för alla beslut och åtgärder, som finnas antecknade uti deras protokoll från den 19 Januari 1869 till och med den 20 Januari 1870.

Stockholm den 28 Mars 1870.

På Utskottets vägnar:

Fredrik Alexander Funck.

Herr *E. Key* har begärt få antecknadt, att han i Utskottet icke deltagit i behandlingen af detta Utlåtande.